National Seminar on Continuity of the Oral and Textual traditions of Vedas with special reference to South India – 14th to 16th Nov 2014 at Kadavallur, Kerala.

Oral and Textual Traditions of Veda - Karnataka Region

Dr R Suresha
DOS in Sanskrit
University of Mysore
drrsuresha@gmail.com

Abstract: Karnataka is one of the states in India which has a rich Vedic tradition. Irrespective of caste, people of this land had great faith in the Vedas, which led the study and preservation of them. The kings like Nalwadi Krishnaraja Wodiyar, Jayachamarajendra Wodiyar and many others were staunch supporters of Veda. Due to this reason, in spite of continuous onslaughts from foreigners for more than a millanium, Vedic tradition was kept up. Personal faith and public support together helped in the propogation of Vedic treasure. Some traditional scholars are of the opinion that Veda pronunciation is perfect in this region; may be because of the influcnece of the regional language. It must be observed that though all the south Indian languages have strong roots in Sanskrit, Kannada language is conspicuous because of the similarities with Sanskrit. Hence Karnataka scholars could pronounce the Veda with higher accuracy.

Key Words : Veda, Karnataka, patashala, vikriti-paata, gurukula,

Oral tradition of Veda in Karnataka: The unique oral tradtion of the Veda is preserved in informal and formal system as well. With due faith and interest, student approaches the teacher and learns it. But in the formal education system, institutions or patashalas provide Vedic education to students. They are of three kinds i.e. patashalas, maha-patashalas or maha-vidyalayas and gurukulas. Many of these institutions are run by mutts or private organizations with grants and scholarships from the government. In all of these systems,

Vedic study is coupled with Sanskrit study. Some of these institutes are deliberately remain away from recognition due to bindings that follow.

Preserved Veda-Shakhas: According to Patanjali Mahabhasya, there were 21 shakhas of Rig Veda, 101 shakhas of Yajurveda, 1000 shakhas of Samaveda and 9 shakhas of Atharvana Veda. But in the current scenario, Shaakala shakha of Rig Veda is preserved in Mysore and Bangalore. Taittiriya shakha of Krishna Yajurveda is being studied at most of the patashalas in Karnataka. Kaanva shakha of shukla yajur Veda is taught in Agadi, humnabad of Bidar district. Kauthumiya shakha of sama yajurveda is preserved at Mysore and Bangalore; whereas ranayaniya shakha is being taught at subramanya of Dakshina kannada district. Shounakiya Shakha of Atharva Veda tradition is available for study in Bangalore and udupi as well. A retired professor by name Sridhar Adi teaches at Gokarna. Prof.K.Narayana Bhatta of Mysore mastered it. Bangalore, Mysore and Gokarna are known for teaching all the available shakhas in Karnataka. Except taittiriya shakha, all the other branches of Veda have got prakriti pata only. The other uniqueness of taittiriya shakha is that its brahmana text carries svara system.

Observing the fact that people of different gotras belong to same shakha, it may be assumed that in the olden days, the entire cluster of Vedas was considered as one unit.

Traditional education system: The traditional system expects the student to undergo upanayana samskara and gayatri japa before the commencement of Vedic study. He should be of 8 years old, at least. It is believed that between 8-22 years, memory power will be at its peak. Hence Veda or shastra study was planned. White Uttariya and vesti will be the dress code. One must wear tilakam according to his faith. Classes are generally conducted in the morning after taking bath and performing sandhyavandanam.

It is mandatory to prostrate to the God and teacher at the beginning and at the end of the class. Student should be seated facing north. On observing the ability of the pupil, the teacher chants a line from Veda; which is repeated twice by his pupil. A portion or anuvaka will be taught for 13 days in a fortnight except chaturdashi, porniman or amavasya, prathama/padya and astami.

Vedic Scholars and Titles: Oral teaching and learning process became primary for oral examination. In order to get into the next level, one has to memorize and get examined orally. There were four distinct stages of Vedic learning. Adhyaya/Adhyapaka is he who learnt the Veda. Learning of prayoga and Veda fetches the degree called upadhaya. One who learnt Veda with all its vikriti is called mahopadhyaya. Studying the prakriti and vikriti-patas along with the commentary on Veda gets the highest degree, mahamahopadhyaya. In the recent past, there were four mahmahopadhyayas in Mysore; by name Sri Ayya Ghanapati, Sri Gunda Avadhani, Sri Srinivasa Raghavacharya and Sri Venkatarama Avadhani. At present, only two mahamahopadhyayas live in Karnataka. Mahamahopadhyaya Prof. A S Venkatanathan gave me loving guidance. At present, students study the Veda till moola, pada and karma. The sorry-state is that students study the Veda only for priesthood profession. Ghana pata is studied selectively, by a few. The complete study of vikriti pata entered into the pages of history. The following quote may be apt to the context.

I say without fear of my figures being challenged successfully, that today India is more illiterate than it was fifty or hundred years ago, and so is Burma, because the British administrators, when they came to India, instead of taking hold of things as they were, began to root them out. (Mahatma Gandhi at Chatham House, London, October 20, 1931)

Karnataka Samskrit University (KSU): All the patashalas were under purview secondary education department until 2010 when Karnataka Samskrit

Universtiy came into being. All the patashalas were brought under the umbrella of university to impart and standardize Sanskrit and Veda education; to promote research activities, to publish rare books and with many more objectives. KSU helped Sanskrit fraternity to be on par with modern education. Before the establishment of KSU, the Veda course were offered for 14 years (prathama/primary–2years, pravesha/SSLC–2years, moola/PUC–3years, vidvanmadhyam /B.A–3 years and vidvaduttama/M.A.–3years) primary education for 8 years and higher education for six years. KSU made 12 years course as moola–2years, and M.A.–2 years. No discrimination will be made on the basis of gender, caste and age.

On seeing the declining trend of tradition, one should not get completely disappointed. The other side of the story is positive. Though there is a qualitative decline in the Vedic study, there is a quantitative rise with regard to the number of patashalas. More than 300 patashalas are currently running in Karnataka. The following table gives a bird view of the patashalas running in Karnataka.

	Districts	**Pata shalas**	**Circle**	**Total Aided+ unaided**	**Aided**	**Un-aided**	**New**
1.	Bangalore Urban	16	Bangalore	85	44	41	34
2.	Bangalore Rural	08					
3.	Ramnagar	11					
4.	Tumkur	42					
5.	Chikkaballapura	08					
6.	Kolar	Nil					
7.	Mysore	18	Mysore	51	46	05	90
8.	Chamrajnagar	12					
9.	Mandya	02					
10.	Kodagu	Nil					
11.	Hassan	11					
12.	Dakshina Kannada	02					

13.	Udupi	02					
14.	Chikmagalur	04					
15.	Dharwad	12	Dharwad	67	44	23	25
16.	Haveri	05					
17.	Uttara Kannada	15					
18.	Gadag	08					
19.	Belgam	07					
20.	Bagalkot	16					
21.	Bijapur	04					
22.	Chitradurga	05	Chitradurga	27	18	09	18
23.	Shimoga	07					
24.	Davangere	05					
25.	Bellary	03					
26.	Koppal	Nil					
27.	Raichur	01					
28.	Yadgiri	02					
29.	Gulbarga	04					
30.	Bidar	Nil					
Total				**230**	**152**	**78**	**167**

Here is the rarest and complete description of vikriti patas of Veda.

वेद-अधिगम-विधयः (Methods Of Learning the Veda-s)[1]

In order to preserve the Vedic lore in its original form forever, several systems were introduced. They are classified into प्रकृतिपाठः and विकृतिपाठः. When order of the words is not changed it is प्रकृतिपाठः ; which includes संहितापाठः, पदपाठः and क्रमपाठः . Word-order changes in विकृतिपाठः which comprises eight divisions. Very rare and unique collection of Vedic-learning-methods is given here with definition, example and word-order.

a. प्रकृतिपाठः

1. संहितापाठः

लक्षणम् – परः सन्निकर्षः संहिता॥ (पाणिनीय-अष्टाध्यायी – १-४-१०९)

[1] आधारः-ऋग्वेददर्शनम्-श्रीसाम्बदीक्षितुलु

उदाहरणम् – ॐ अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम्। होतारं रत्नधातमम्॥ (ऋग्वेदसंहिता -१-१-१)

पदानुपूर्वी – १-२-३-४-५-६। ७-८॥

2. पदपाठः

लक्षणम् – पदविच्छेदोऽसंहितः॥ (प्रातिशाख्ये कात्यायनः)

उदाहरणम् – अग्निम्। ईळे। पुरोहितम्। यज्ञस्य। देवम्। ऋत्विजम्। होतारम्। रत्नधातमम्॥

पदानुपूर्वी – १। २। ३। ४। ५। ६। ७। ८॥

3. क्रमपाठः

लक्षणम् – क्रमः स्मृतिप्रयोजनः॥ (प्रातिशाख्ये कात्यायनः)

क्रमेण पदद्वयस्य पाठः क्रमपाठः योगरूढा संहिता इत्युच्यते।

उदाहरणम् – अग्निमीळे। ईळे पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य। यज्ञस्य देवम्। देवमृत्विजम्। ऋत्विजं होतारम्। होतारं रत्नधातमम्। रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्॥

पदानुपूर्वी – १-२। २-३। ३-४। ४-५। ५-६। ६-७। ७-८। ८८॥

b. विकृतिपाठः

शैशिरीये समाम्नाये व्यालिनैव महर्षिणा। जटाद्या विकृतीरष्टौ लक्ष्यन्ते नातिविस्तरम्॥

जटा माला शिखा रेखा ध्वजो दण्डो रथो घनः। अष्टौ विकृतयः प्रोक्ताः क्रमपूर्वा महर्षिभिः॥

अष्टौ विकृतयः क्रमपूर्वाः भवन्ति। तासु जटादण्डसंज्ञके द्वे विकृती मुख्ये। यत एताभ्यामेवान्या विकृतयः सम्भवन्ति। तत्र जटां शिखाऽनुसरति। तथा च दण्डं माला-रेखा-ध्वज-रथा अनुसरन्ति। घनस्तु जटादण्डावनुसरति॥

पञ्चसन्धिः

लक्षणम् – अनुत्क्रमश्चोत्क्रमश्च व्युत्क्रमोऽभिक्रमस्तथा। सङ्क्रमश्चेति पञ्चैते जटायां कथिताः क्रमाः॥

{क्रमः = १-२; उत्क्रमः = २-२; व्युत्क्रमः = २-१; अभिक्रमः = १-१; संक्रमः= १-२}

उदाहरणम् – अग्निमीळे। ईळे ईळे। ईळेऽग्निम्। अग्निमग्निम्। अग्निमीळे। ईळे पुरोहितम्। पुरोहितं पुरोहितम्। पुरोहितमीळे। ईळे ईळे। ईळे पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य। यज्ञस्य यज्ञस्य। यज्ञस्य पुरोहितम्। पुरोहितं पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य। पुरोहितमिति पुरः हितम्॥

यज्ञस्य देवम्। देवम् देवम्। देवं यज्ञस्य। यज्ञस्य यज्ञस्य। यज्ञस्य देवम्। देवमृत्विजम्। ऋत्विजमृत्विजम्। ऋत्विजं देवम्। देवम् देवम्। देवमृत्विजम्। ऋत्विजमित्यृत्विजम्॥

होतारं रत्नधातमम्। रत्नधातमं रत्नधातमम्। रत्नधातमं होतारम्। होतारं होतारम्। होतारं रत्नधातमम्। रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्॥

पदानुपूर्वी – १-२। २-२। २-१। १-१। १-२। २-३। ३-३। ३-२। २-२। २-३। ३-४। ४-४। ४-३। ३-३। ३-४। ३३॥

४-५। ५-५। ५-४। ४-४। ४-५। ५-६। ६-६। ६-५। ५-५। ५-६। ६६॥

७-८। ८-८। ८-७। ७-७। ७-८। ८८॥

4. जटापाठः

लक्षणम् – अनुलोमविलोमाभ्यां त्रिवारं हि पठेत् क्रमम्। विलोमे पदवत्सन्धिः अनुलोमे यथाक्रमम्॥
(**वा**)

क्रमे यथोक्ते पदजातमेव द्विरभ्यसेदुत्तरमेव पूर्वम्। अभ्यस्य पूर्वञ्च तथोत्तरे पदेऽवसानमेवंहि जटाऽभिधीयते॥

जटा = अनुलोमः+विलोमः+अनुलोमः॥ {अनुलोमः = १-२; विलोमः = २-१}

उदाहरणम् – पदानुपूर्वी – अग्निमीळे ईळेऽग्निमग्निमीळे। ईळे पुरोहितं पुरोहितमीळे ईळे पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य यज्ञस्य पुरोहितं पुरोहितं यज्ञस्य। पुरोहितमिति पुरः हितम्॥

यज्ञस्य देवम् देवं यज्ञस्य यज्ञस्य देवम्। देवमृत्विजमृत्विजं देवम् देवमृत्विजम्। ऋत्विजमित्यृत्विजम्॥

होतारं रत्नधातमं रत्नधातमं होतारं होतारं रत्नधातमम्। रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्॥

पदानुपूर्वी – १-२-२-१-१-२। २-३-३-२-२-३। ३-४-४-३-३-४। ३३॥

४-५, ५-४, ४-५॥ ५-६, ६-५, ५-६। ६६॥

७-८, ८-७, ७-८। ८८॥

5. मालापाठः

मालायां द्वौ भेदौ पुष्पमाला क्रममाला चेति।

i. क्रममाला

लक्षणम् – ब्रूयात् क्रमविपर्यासौ अर्धर्चस्यादितोऽन्ततः। अन्तं चादिं नयेदेवं क्रममालेति गीयते॥

उदाहरणम् –

01. अग्निमीळे।	02. ऋत्विजमिति ऋत्विजम्।
03. ईळे पुरोहितम्।	04. देवमृत्विजम्।
05. पुरोहितं यज्ञस्य।	06. यज्ञस्य देवम्।
07. पुरोहितमिति पुरः हितम्।	08. पुरोहितमिति पुरः हितम्।
09. यज्ञस्य देवम्।	10. पुरोहितं यज्ञस्य।
11. देवमृत्विजम्।	12. ईळे पुरोहितम्।
13. ऋत्विजमिति ऋत्विजम्।	14. अग्निमीळे॥
01. ऋत्विजं रत्नधातमम्।	02. रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्।
03. रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्।	04. रत्नधातममृत्विजम्॥

पदानुपूर्वी –

01. १-२।	02. ६६।
03. २-३।	04. ५-६।
05. ३-४।	06. ४-५।
07. ३३।	08. ३३।
09. ४-५।	10. ३-४।
11. ५-६।	12. २-३।
13. ६६।	14. १-२॥

01. ७-८।	02. ८८।
03. ८८।	04. ८-७॥

ii. पुष्पमाला

लक्षणम्–माला मालेव पुष्पाणां पदानां ग्रन्थिनी हि सा। आवर्तन्ते त्रयस्तस्यां क्रमव्युत्क्रमसंक्रमाः॥

जटातः पुष्पमाला भवति। तत्र प्रतिपदं विरामः इतिकारश्चेति विशेषः। केचिच्च पुष्पमालायामितिकारं पदसन्धिस्थानेऽपि वदन्ति। यथा – ईळेऽग्निमितीळेऽअग्निम्। इत्यादिः।

उदाहरणम् –

	(क्रमः) विरामः	(व्युत्क्रमः) विरामः	(संक्रमः)	
1.	अग्निमीळे	ईळेऽग्निम्	अग्निमीळे	इति (विरामः)
2.	ईळे पुरोहितम्	पुरोहितमीळे	ईळे पुरोहितम्	इति (विरामः)
3.	पुरोहितं यज्ञस्य	यज्ञस्य पुरोहितम्	पुरोहितं यज्ञस्य	इति (विरामः)
4.	पुरोहितमिति पुरः हितम्॥			
5.	यज्ञस्य देवम्	देवं यज्ञस्य	यज्ञस्य देवम्	इति (विरामः)
6.	देवमृत्विजम्	ऋत्विजं देवम्	देवमृत्विजम्	इति (विरामः)
7.	ऋत्विजमिति ऋत्विजम्॥			
8.	होतारं रत्नधातमम्	रत्नधातमं होतारं	होतारं रत्नधातमम्	इति (विरामः)
9.	रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्॥			

पदानुपूर्वी –

	(क्रमः) विरामः	(व्युत्क्रमः) विरामः	(संक्रमः)	
1.	१-२	२-१	१-२	इति (विरामः)
2.	२-३	३-२	२-३	इति (विरामः)
3.	३-४	४-३	३-४	इति (विरामः)
4.	३३॥			
5.	४-५	५-४	४-५	इति (विरामः)
6.	५-६	६-५	५-६	इति (विरामः)
7.	६६॥			
8.	७-८	८-७	७-८	इति (विरामः)
9.	८८॥			

6. शिखापाठः

लक्षणम् – पदोत्तरां जटामेव शिखामार्याः प्रचक्षते॥

उदाहरणम् – अग्निमीळे ईळेऽग्निमग्निमीळे **पुरोहितमी**ळे पुरोहितमीळे पुरोहितमीळे पुरोहितं **यज्ञस्य** पुरोहितं यज्ञस्य यज्ञस्य पुरोहितं पुरोहितं यज्ञस्य **देवम्** । पुरोहितमिति पुरोहितम्॥

यज्ञस्य देवम् देवं यज्ञस्य यज्ञस्य देवम**ृत्विजम्।**ऋत्विजमित्यृत्विजम्॥

होतारं रत्नधातमं रत्नधातमं होतारं होतारं रत्नधातमम्। रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्॥

पदानुपूर्वी –१-२-२-१-१-२-**३**-२-३-३-२-२-३-**४**-३-४-४-३-३-४-**५**। ३३॥

४-५-५-४-४-५-**६**। ५-६-६-५-५-६। ६६॥

७-८-८-७-७-८। ८८॥

7. रेखापाठः

लक्षणम् – क्रमाद्वित्रिचतुष्पञ्च पदक्रममुदाहरेत्। पृथक्पृथग्विपर्यस्य रेखामाहुः पुनः क्रमात्॥

उदाहरणम् –

- (पदद्वयम्) अग्निमीळे। ईळेऽग्निम् । अग्निमीळे।
- (पदत्रयम्) ईळे पुरोहितं यज्ञस्य। यज्ञस्य पुरोहितमीळे। ईळे पुरोहितं यज्ञस्य।
- (पदचतुष्कम्) पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम्। ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम्॥
- होतारं रत्नधातमम्। रत्नधातमं होतारं । होतारं रत्नधातमम्। रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्॥

यद्वा सर्वस्य मन्त्रस्य।

- (पदद्वयम्) अग्निमीळे। ईळेऽग्निम् । अग्निमीळे।
- (पदत्रयम्) ईळे पुरोहितं यज्ञस्य। यज्ञस्य पुरोहितमीळे। ईळे पुरोहितं यज्ञस्य।
- (पदचतुष्कम्) पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम्। ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम्॥
- (पदपञ्चकम्) यज्ञस्य देवमृत्विजं होतारं रत्नधातमम्। रत्नधातमं होतारं ऋत्विजं देवं यज्ञस्य॥

पदानुपूर्वी –

- (पदद्वयम्) १-२। २-१। १-२।

- (पदत्रयम्) २-३-४। ४-३-२। २-३-४।
- (पदचतुष्कम्) ३-४-५-६। ६-५-४-३। ३-४-५-६॥
- ७-८। ८-७। ७-८।८८॥

यद्वा सर्वस्य मन्त्रस्य।

- (पदद्वयम्) १-२। २-१। १-२।
- (पदत्रयम्) २-३-४। ४-३-२। २-३-४।
- (पदचतुष्कम्) ३-४-५-६। ६-५-४-३। ३-४-५-६॥
- (पदपञ्चकम्) ४-५-६-७-८। ८-७-६-५-४॥

8. ध्वजपाठः

लक्षणम् – ब्रूयादादेः क्रमं सम्यगन्तादुत्तारयेद्यदि। वर्गे य ऋचि वा यत्र पठनं स ध्वजः स्मृतः॥

उदाहरणम् –

आदेः क्रमः		आन्तादुत्तारणम्	
01.	अग्निमीळे	02.	रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्
03.	ईळे पुरोहितम्	04.	होतारं रत्नधातमम्
05.	पुरोहितं यज्ञस्य	06.	ऋत्विजमित्यृत्विजम्
07.	पुरोहितमिति पुरः हितम्	08.	देवमृत्विजम्
09.	यज्ञस्य देवम्	10.	यज्ञस्य देवम्
11.	देवमृत्विजम्	12.	पुरोहितमिति पुरः हितम्
13.	ऋत्विजमित्यृत्विजम्	14.	पुरोहितं यज्ञस्य
15.	होतारं रत्नधातमम्	16.	ईळे पुरोहितम्
17.	रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्	18.	अग्निमीळे

पदानुपूर्वी –

अत्र विशेषः

- अत्र ध्वजस्य पठनक्रमोऽङ्कैः प्रदर्शितः।

- यथा मन्त्रस्यैकस्यैवं ध्वजो भवति, तथैव पञ्च-षट्-सप्तमन्त्रसंख्याकस्य वर्गस्याप्येवमेव ध्वजो भवति। तत्र वर्गादिस्थितस्य पदद्वयस्य वर्गान्त्यस्थितेन पदेन द्विरुक्तेनेतिकारसहितेव च संबद्धो ज्ञातव्यः। यथा अग्निमीळे.......आगमदित्यागमत् इति प्रथमस्य वर्गस्य ध्वजो बोद्धव्यः।

9. दण्डपाठः

लक्षणम् – क्रममुक्त्वा विपर्यस्य पुनश्चक्रममुत्तरम्। अर्धर्चादेवमुक्तोऽयं क्रमदण्डोऽभिधीयते॥

उदाहरणम् –

a. अग्निमीळे। ईळेऽग्निम्॥
b. अग्निमीळे। ईळे पुरोहितम्। पुरोहितमीळेऽग्निम्॥
c. अग्निमीळे। ईळे पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य। पुरोहितमिति पुरः हितम्। यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निम्॥
d. अग्निमीळे। ईळे पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य। पुरोहितमिति पुरः हितम्। यज्ञस्य देवम्। देवमृत्विजम्। देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निम्॥
e. अग्निमीळे। ईळे पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य। पुरोहितमिति पुरः हितम्। यज्ञस्य देवम्। देवमृत्विजम्। ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निम्॥
f. अग्निमीळे। ईळे पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य। पुरोहितमिति पुरः हितम्। यज्ञस्य देवम्। देवमृत्विजम्। ऋत्विजमित्यृत्विजम्॥
g. होतारं रत्नधातमम्। रत्नधातमं होतारम्। होतारं रत्नधातमम्। रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्॥

पदानुपूर्वी –

a. १-२। २-१॥
b. १-२। २-३। ३-२-१॥
c. १-२। २-३। ३-४। ३३। ४-३-२-१॥
d. १-२। २-३। ३-४। ३३। ४-५। ५-४-३-२-१॥
e. १-२। २-३। ३-४। ३३। ४-५। ५-६। ६-५-४-३-२-१॥
f. १-२। २-३। ३-४। ३३। ४-५। ५-६। ६६॥
g. ७-८। ८-७। ७-८। ८८॥

10. रथपाठः

लक्षणम् – पादशोऽर्धर्चशो वापि सहोक्तोया दण्डवद्रथः॥

रथस्त्रिविधः। द्विचक्रस्त्रिचक्रश्चतुश्चक्रश्चेति। तत्र द्विचक्रो रथोऽर्धर्चशो भवति। त्रिचक्रस्तु रथः प्रतिपादे समानपदसंख्यायुतस्य गायत्री छन्दस्कस्यैव मन्त्रस्य भवति चतुश्चक्रतोरथस्तु पादश एव भवति।

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राज्ञा॥ (ऋ-१०-९७-२२) यस्मै कृणोति ब्राह्मणः तं राजन् पारयामसि॥ (ऋग्वेदः)

१ २ ३ ४ ५ ६॥ 1 2 3 4 5 6॥

i. द्विचक्रो रथः

उदाहरणम् –

पूर्वार्धः	उत्तरार्धः	
ओषधयः सम्।	यस्मै कृणोति।	प्रथम-एकपात्क्रमः
समोषधयः॥	कृणोति यस्मै ॥	व्युत्क्रमः
ओषधयः सम्।	यस्मै कृणोति।	द्वितीयोद्विपात्क्रमः
सं वदन्ते।	कृणोति ब्राह्मणः।	द्वितीयोद्विपात्क्रमः
वदन्ते समोषधयः॥	ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ॥	व्युत्क्रमः
ओषधयः सम्।	यस्मै कृणोति।	तृतीयस्त्रिपात्क्रमः
सं वदन्ते।	कृणोति ब्राह्मणः।	तृतीयस्त्रिपात्क्रमः
वदन्ते सोमेन।	ब्राह्मणः तम्।	तृतीयस्त्रिपात्क्रमः
सोमोन वदन्ते समोषधयः॥	तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै॥	व्युत्क्रमः
ओषधयः सम्।	यस्मै कृणोति।	चतुर्थश्चतुष्पात्क्रमः
सं वदन्ते।	कृणोति ब्राह्मणः।	चतुर्थश्चतुष्पात्क्रमः
वदन्ते सोमेन।	ब्राह्मणः तम्।	चतुर्थश्चतुष्पात्क्रमः
सोमेन सह।	तं राजन्।	चतुर्थश्चतुष्पात्क्रमः

सह सोमेन वदन्ते समोषधयः॥ राजन् तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ॥

व्युत्क्रमः

ओषधयः सम्।	यस्मै कृणोति।	पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः
सं वदन्ते।	कृणोति ब्राह्मणः।	पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः
वदन्ते सोमेन।	ब्राह्मणः तम्।	पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः
सोमेन सह।	तं राजन्।	पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः
सह राज्ञा।	राजन् पारयामसि।	पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः
राज्ञेति राज्ञा॥	पारयामसीति पारयामसि॥	(समाप्तिः)

पदानुपूर्वी–

पूर्वार्धः	उत्तरार्धः	
१-२।	1-2।	प्रथम-एकपात्क्रमः
२-१॥	2-1॥	व्युत्क्रमः
१-२।	1-2।	द्वितीयोद्विपात्क्रमः
२-३।	2-3।	द्वितीयोद्विपात्क्रमः
३-२-१॥	3-2-1॥	व्युत्क्रमः
१-२।	1-2।	तृतीयस्त्रिपात्क्रमः
२-३।	2-3।	तृतीयस्त्रिपात्क्रमः
३-४।	3-4।	तृतीयस्त्रिपात्क्रमः
४-३-२-१॥	4-3-2-1॥	व्युत्क्रमः
१-२।	1-2।	चतुर्थश्चतुष्पात्क्रमः

२-३।	2-3।	चतुर्थश्चतुष्पात्क्रमः
२-४।	3-4।	चतुर्थश्चतुष्पात्क्रमः
४-५।	4-5।	चतुर्थश्चतुष्पात्क्रमः
५-४-३-२-१॥	5-4-3-2-1॥	व्युत्क्रमः
१-२।	1-2।	पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः
२-३।	2-3।	पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः
३-४।	3-4।	पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः
४-५।	4-5।	पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः
५-६।	5-6।	पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः
६६॥	66॥	(समाप्तिः)

ii. द्विचक्रो रथः

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम्। होतारं रत्नधातमम्॥ (ऋक्संहिता-१-१-१)

अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरायसा। अकारिरत्न धातमः॥ (ऋक्संहिता-१-१०-१)

मन्त्रद्वयस्य सहोक्त्यापि द्विचक्रो रथो भवति।

सहोक्तिः पाठभेदेन, स द्विविधा विभज्यते। तत्र प्रथमः

उदाहरणम् –

<u>(ऋक्संहिता-१-१-१)</u>

a. अग्निमीळे।
b. ईळेऽग्निम्।
c. अग्निमीळे। ईळे पुरोहितम्।
d. पुरोहितमीळेऽग्निम्।
e. अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य।
f. यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निम्॥

<u>(ऋक्संहिता-१-१०-१)</u>

a. अयं देवाय।
b. देवाय अयम्।
c. अयं देवाय। देवाय जन्मने।
d. जन्मने देवाय अयम्।
e. अयं देवाय जन्मने स्तोमो।
f. स्तोमो जन्मने देवाय अयम्।

g. अग्निमीळे। ईळे पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य। स्तोमो यज्ञस्य देवम्।

g. अयं देवाय। देवाय जन्मने। जन्मने स्तोमो। विप्रेभिः।

h. देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निम्॥

h. विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवाय अयम्।

i. अग्निमीळे। ईळे पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य। स्तोमो पुरोहितमिति पुरः हितम्।यज्ञस्य देवम्। देवम् ऋत्विजम्।

i. अयं देवाय। देवाय जन्मने। जन्मने स्तोमो। विप्रेभिः। विप्रेभिः आसया।

j. ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निम्॥

j. आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवाय अयम्॥

k. अग्निमीळे। ईळे पुरोहितम्। पुरोहितं यज्ञस्य। स्तोमो पुरोहितमिति पुरः हितम्। यज्ञस्य देवम्। देवम् ऋत्विजम्॥ ऋत्विजमित्यृत्विजम्॥

k. अयं देवाय। देवाय जन्मने। जन्मने स्तोमो। विप्रेभिः। विप्रेभिः आसया॥ आसयेत्यासया॥

l. होतारं रत्नधातमम्।

l. अकारि रत्नधातमः।

m. रत्नधातमं होतारम्।

m. रत्नधातम अकारि।

n. होतारं रत्नधातमम्॥ रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्॥

n. अकारि रत्नधातमः॥ रत्नधातम इति रत्नधातमः॥

पदानुपूर्वी –

<u>(ऋक्संहिता-१-१-१)</u>

a. १-२।
b. २-१।
c. १-२। २-३।
d. ३-२-१।
e. १-२-३-४।
f. ४-३-२-१॥
g. १-२। २-३। ३-४। ४-५।
h. ५-४-३-२-१॥
i. १-२। २-३। ३-४। ३३।४-५। ५-६।
j. ६-५-४-३-२-१॥
k. १-२। २-३। ३-४। ३३। ४-५। ५-६॥६६॥
l. ७-८।
m. ८-७।
n. ७-८॥ ८८॥

<u>(ऋक्संहिता-१-१०-१)</u>

a. 1-2।
b. 2-1।
c. 1-2। 2-3।
d. 3-2-1।
e. 1-2-3-4।
f. 4-3-2-1।
g. 1-2। 2-3। 3-4। 4-5।
h. 5-4-3-2-1।
i. 1-2। 2-3। 3-4। 4-5। 5-6।
j. 6-5-4-3-2-1॥
k. 1-2। 2-3। 3-4। 4-5। 5-6॥ 66॥
l. 7-8।
m. 8-7।
n. 7-8॥ 88॥

iii. द्विचक्रो रथः

लक्षणम् – पूर्वोक्तयोर्द्वयोर्मन्त्रयोः सहोक्त्या द्विचक्रो रथो भवति।

तस्य (पाठभेदेन) द्वितीयः प्रकारः यथा

उदाहरणम् –

	(ऋक्संहिता-१-१-१)	(ऋक्संहिता-१-१०-१)
a.	अग्निमीळे।	अयं देवाय।
b.	ईळेऽग्निम्॥	देवाय अयम्॥
c.	अग्निमीळे।	अयं देवाय।
d.	ईळे पुरोहितम्।	देवाय जन्मने।
e.	पुरोहितमीळेऽग्निम्॥	जन्मने देवाय अयम्॥
f.	अग्निमीळे।	अयं देवाय।
g.	ईळे पुरोहितम्।	देवाय जन्मने।
h.	पुरोहितं यज्ञस्य।	जन्मने स्तोमो।
i.	पुरोहितमिति पुरः हितम्॥	
j.	अग्निमीळे।	अयं देवाय।
k.	ईळे पुरोहितम्।	देवाय जन्मने।
l.	पुरोहितं यज्ञस्य।	जन्मने स्तोमो।
m.	पुरोहितमिति पुरः हितम्।	
n.	यज्ञस्य देवम्।	स्तोमो विप्रेभिः।
o.	देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निम्॥	विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवाय अयम्॥
p.	अग्निमीळे।	अयं देवाय।
q.	ईळे पुरोहितम्।	देवाय जन्मने।
r.	पुरोहितं यज्ञस्य।	जन्मने स्तोमो।
s.	पुरोहितमिति पुरः हितम्।	
t.	यज्ञस्य देवम्।	स्तोमो विप्रेभिः।
u.	देवमृत्विजम्।	विप्रेभिः आसया।
v.	ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निम्॥	आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवाय अयम्॥
w.	अग्निमीळे।	अयं देवाय।
x.	ईळे पुरोहितम्।	देवाय जन्मने।
y.	पुरोहितं यज्ञस्य।	जन्मने स्तोमो।
z.	पुरोहितमिति पुरः हितम्।	
aa.	यज्ञस्य देवम्।	स्तोमो विप्रेभिः।

bb. देवमृत्विजम्। | विप्रेभिः आसया।
cc. ऋत्विजमित्यृत्विजं ॥ | आसयेत्यासया॥
dd. होतारं रत्नधातमम्। | अकारि रत्नधातमः।
ee. रत्नधातमं होतारम्। | रत्नधातम अकारि।
ff. होतारं रत्नधातमम्। | अकारि रत्नधातमः।
gg. रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्॥ | रत्नधातम इति रत्नधातमः॥

पदानुपूर्वी –

(ऋक्संहिता-१-१-१)	(ऋक्संहिता-१-१०-१)
a. १-२।	1-2।
b. २-१॥	2-1॥
c. १-२।	1-2।
d. २-३।	2-3।
e. ३-२-१॥	3-2-1॥
f. १-२।	1-2।
g. २-३।	2-3।
h. ३-४।	3-4।
i. ३३॥	
j. १-२।	1-2।
k. २-३।	2-3।
l. ३-४।	3-4।
m. ३३।	
n. ४-५।	4-5।
o. ५-४-३-२-१॥	5-4-3-2-1॥
p. १-२।	1-2।
q. २-३।	2-3।
r. ३-४।	3-4।
s. ३३।	
t. ४-५।	4-5।
u. ५-६।	5-6।
v. ६-५-४-३-२-१॥	6-5-4-3-2-1॥
w. १-२।	1-2।
x. २-३।	2-3।
y. ३-४।	3-4।

z. ३३।

aa. ४-५। 4-5।

bb. ५-६। 5-6।

cc. ६६॥ 66॥

dd. ७-८। 7-8।

ee. ८-७। 8-7।

ff. ७-८। 7-8।

gg. ८८॥ 88॥

iv. त्रिचक्रो रथः

लक्षणम् –

त्रिपाद-गायत्रीछन्दस्कस्य मन्त्रस्य प्रतिपादं समानपदसंख्यत्त्वात् त्रिचक्रो रथो भवति।

विष्णोः कर्माणि पश्यत। यतो व्रतानि पस्पशे। इन्द्रस्य युज्यः सखा॥ (ऋक्संहिता – १-२२-१९)

उदाहरणम् –

	प्रथमः पादः	द्वितीयः पादः	तृतीयः पादः	
a.	विष्णोः कर्माणि।	यतो व्रतानि।	इन्द्रस्य युज्यः।	(प्रथमः क्रमः)
b.	कर्माणि विष्णोः।	व्रतानि यतः।	युज्य इन्द्रस्य॥	(व्युत्क्रमः)
c.	विष्णोः कर्माणि।	यतो व्रतानि।	इन्द्रस्य युज्यः।	(द्वितीयः क्रमः)
d.	कर्माणि पश्यत।	व्रतानि पस्पशे।	युज्यः सखा।	
e.	पश्यत कर्माणि विष्णोः।	पस्पशे व्रतानि यतो।	सखा युज्य इन्द्रस्य।	(व्युत्क्रमः)
f.	विष्णोः कर्माणि।	कर्माणि पश्यत।	पश्यतेति पश्यत ॥	(समाप्तिः)
g.	यतो व्रतानि।	व्रतानि पस्पशे।	पस्पश इति पस्पशे ॥	(समाप्तिः)
h.	इन्द्रस्य युज्यः।	युज्यः सखा।	सखेति सखा॥	(समाप्तिः)

पदानुपूर्वी –

	प्रथमः पादः	द्वितीयः पादः	तृतीयः पादः	
a.	१-२।	४-५।	७-८।	(प्रथमः क्रमः)
b.	२-१।	५-४।	८-७॥	(व्युत्क्रमः)
c.	१-२।	४-५।	७-८।	(द्वितीयः क्रमः)
d.	२-३।	५-६।	८-९।	
e.	३-२-१।	६-५-४।	९-८-७।	(व्युत्क्रमः)
f.	१-२।	२-३।	३३॥	(समाप्तिः)

g.	४-५।	५-६।	६६॥	(समाप्तिः)
h.	७-८।	८-९।	९९॥	(समाप्तिः)

v. त्रिचक्रो रथः

लक्षणम् – चतुष्चक्रो रथश्चतुष्पान्मन्त्रस्य पादशो भवति।

उदाहरणम् –

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राज्ञा॥ (ऋ– १०-९७-२२) यस्मै कृणोति ब्राह्मणः तं राजन् पारयामसि॥ (ऋग्वेदः)

१ २ ३ ४ ५ ६॥ 1 2 3 4 5 6॥

	प्रथमः पादः	द्वितीयः पादः	तृतीयः पादः	चतुर्थः पादः	
a.	ओषधयः सम्।	सोमेन सह।	यस्मै कृणोति।	तं राजन्।	(प्रथमः क्रमः)
b.	समोषधयः॥	सह सोमेन॥	कृणोति यस्मै॥	राजन् तम्॥	(व्युत्क्रमः)
c.	ओषधयः सम्।	सोमेन सह।	यस्मै कृणोति।	तं राजन्।	(द्वितीयः क्रमः)
d.	सं वदन्ते।	सह राज्ञा।	कृणोति ब्राह्मणः।	राजन् पारयामसि।	(द्वितीयः क्रमः)
e.	वदन्ते समोषधयः॥		राज्ञा सह सोमेन॥	ब्राह्मणः कृणोति यस्मै॥ पारयामसि राजन् तम्॥	(व्युत्क्रमः)
f.	ओषधयः सम्।	सं वदन्ते।	वदन्त इति वदन्ते॥		(समाप्तिः)
g.	सोमेन सह।	सह राज्ञा।	राज्ञेति राज्ञा॥		(समाप्तिः)
h.	यस्मै कृणोति।	कृणोति ब्राह्मणः।	ब्राह्मण इति ब्राह्मणः॥		(समाप्तिः)
i.	तं राजन्।	राजन् पारयामसि।		पारयामसीति पारयामसि॥	(समाप्तिः)

पदानुपूर्वी –

	प्रथमः पादः	द्वितीयः पादः	तृतीयः पादः	चतुर्थः पादः	
a.	१-२।	४-५।	1-2।	4-5।	(प्रथमः क्रमः)
b.	२-१॥	५-४॥	2-1॥	5-4॥	(व्युत्क्रमः)
c.	१-२।	४-५।	1-2।	4-5।	(द्वितीयः क्रमः)
d.	२-३।	५-६।	2-3।	5-6।	(द्वितीयः क्रमः)
e.	३-२-१॥	६-५-४॥	3-2-1॥	6-5-4॥	(व्युत्क्रमः)
f.	१-२।	२-३।	३३॥		(समाप्तिः)
g.	४-५।	५-६।	६६॥		(समाप्तिः)

h. 1-2। 2-3। 33॥ (समाप्तिः)

i. 4-5। 5-6। 66॥ (समाप्तिः)

11. घनपाठः

घनश्चतुर्विधः। घनो घनवल्लभश्च। तौ च प्रत्येकं द्विधा भवतः।

i. प्रथमो घनः

लक्षणम् – अन्तात्क्रमं पठेत्पूर्वमादि पर्यन्तमानयेत्। आदिक्रमं नयेदन्तं घनमाहुर्मनीषिणः॥

उदाहरणम् –

a. पूर्वार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)
ऋत्विजमिति ऋत्विजम्। देवमृत्विजम्। यज्ञस्य देवम्। पुरोहितमिति पुरः हितम्। पुरोहितं यज्ञस्य। ईळे पुरोहितम्। अग्निमीळे॥

b. उत्तरार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)
रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्। होतारं रत्नधातमम्॥

पदानुपूर्वी –

a. ६६। ५-६। ४-५। ३३। ३-४। २-३। १-२॥ पूर्वार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)
b. ८८। ७-८॥ उत्तरार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

ii. द्वितीयो घनः

लक्षणम् – शिखामुक्त्वा विपर्यस्य तत्पदानि पुनः पठेत्। अयं घन इति प्रोक्तः इत्यष्टौ विकृतीः पठेत्॥

उदाहरणम् –

अग्निमीळे, ईळेऽग्निम्, अग्निमीळे पुरोहितं, पुरोहितमीळेऽग्निम्, अग्निमीळे पुरोहितम्। ईळे पुरोहितं, पुरोहितमीळे, ईळे पुरोहितं यज्ञस्य, यज्ञस्य पुरोहितमीळे, ईळे पुरोहितं यज्ञस्य। पुरोहितं यज्ञस्य, यज्ञस्य पुरोहितं, पुरोहितं यज्ञस्य देवम्, देवं यज्ञस्य पुरोहितं, पुरोहितं यज्ञस्य देवम्। पुरोहितमिति पुरः हितम्॥ यज्ञस्य देवम्, देवं यज्ञस्य, यज्ञस्य देवमृत्विजं, ऋत्विजं देवं यज्ञस्य, यज्ञस्य देवमृत्विजम्। ऋत्विजमित्यृत्विजम्॥

होतारं रत्नधातमं, रत्नधातमं होतारं, होतारं रत्नधातमम्॥ रत्नधातममिति रत्नऽधातमम्॥

पदानुपूर्वी –

१-२, २-१, १-२-३, ३-२-१, १-२-३। २-३, ३-२, २-३-४, ४-३-२, २-३-४। ३-४, ४-३, ३-४-५, ५-४-३, ३-४-५। ३३॥ ४-५, ५-४, ४-५-६, ६-५-४, ४-५-६। ६६॥

७-८, ८-७, ७-८॥ ८८॥

a. **प्रथमो घनवल्लभः**
पञ्चसन्धियुक्तो घनपाठः

उदाहरणम् –

परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीः अनु। इच्छन्तीः उरुचक्षसम्॥ (ऋक्संहिता- १-२५-१६)

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८। ९ १०॥

a. परा मे। मे मे। मे परा। परा परा। परा मे।
   परा मे, मे परा, परा मे यन्ति, यन्ति मे परा, परा मे यन्ति॥

b. मे यन्ति। यन्ति यन्ति। यन्ति मे। मे मे। मे यन्ति।
   मे यन्ति, यन्ति मे, मे यन्ति धीतयो, धीतयो यन्ति मे, मे यन्ति धीतयः॥

c. यन्ति धीतयः। धीतयो धीतयः। धीतयो यन्ति। यन्ति यन्ति। यन्ति धीतयः।
   यन्ति धीतयो, धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो गावो, गावो धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो गावः॥

d. धीतयो गावः। गावो गावः। गावो धीतयः। धीतयो धीतयः। धीतयो गावः।
   धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावो न, न गावो धीतयो, धीतयो गावो न॥

e. गावो न। न न। न गावः। गावो गावः। गावो न।
   गावो न, न गावो, गावो न गव्यूतीः, गव्यूतीर्न गावो, गावो न गव्यूतीः॥

f. न गव्यूतीः। गव्यूतीर्गव्यूतीः। गव्यूतीर्न। न न। न गव्यूतीः।
   न गव्यूतीः, गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरनु, अनु गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरनु॥

g. गव्यूतीरनु। अनु अनु। अनु गव्यूतीः। गव्यूतीर्गव्यूतीः। गव्यूतीरनु।
   गव्यूतीरनु, अनु गव्यूतीः, गव्यूतीरनु। अन्वित्यनु॥

h. इच्छन्तीरुरुचक्षसम्। उरुचक्षसमुरुचक्षसम्। उरुचक्षसमिच्छन्तीः। इच्छन्तीरिच्छन्तीः। इच्छन्तीरुरुचक्षसम्।
   इच्छन्तीरुरुचक्षसम्, उरुचक्षसमिच्छन्तीः, इच्छन्तीरुरुचक्षसम्। उरुचक्षसमित्युरुचक्षसम्॥

पदानुपूर्वी –

a. १-२। २-२। २-१। १-१। १-२।
   १-२, २-१, १-२-३, ३-२-१, १-२-३॥
b. २-३। ३-३। ३-२। २-२। २-३।
   २-३, ३-२, २-३-४, ४-३-२, २-३-४॥
c. ३-४। ४-४। ४-३। ३-३। ३-४।
   ३-४, ४-३, ३-४-५, ५-४-३, ३-४-५॥
d. ४-५। ५-५। ५-४। ४-४। ४-५।
   ४-५, ५-४, ४-५-६, ६-५-४, ४-५-६॥
e. ५-६। ६-६। ६-५। ५-५। ५-६।
   ५-६, ६-५, ५-६-७, ७-६-५, ५-६-७॥
f. ६-७। ७-७। ७-६। ६-६। ६-७।
   ६-७, ७-६, ६-७-८, ८-७-६, ६-७-८॥
g. ७-८। ८-८। ८-७। ७-७। ७-८।
   ७-८, ८-७, ७-८। ८८॥
h. ९-१०। १०-१०। १०-९। ९-९। ९-१०।
   ९-१०, १०-९, ९-१०। १०१०॥

b. द्वितीयो घनवल्लभः

उदाहरणम् –

a. परा मे। मे मे। मे परा। परा परा। परा मे। परा मे, मे परा, परा मे॥
b. मे यन्ति। यन्ति यन्ति। यन्ति मे। मे मे। मे यन्ति। मे यन्ति, यन्ति मे, मे यन्ति॥
c. यन्ति धीतयः। धीतयो धीतयः। धीतयो यन्ति। यन्ति यन्ति। यन्ति धीतयः। यन्ति धीतयो, धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयः॥
d. धीतयो गावः। गावो गावः। गावो धीतयः। धीतयो धीतयः। धीतयो गावः। धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावः॥
e. गावो न। न न। न गावः। गावो गावः। गावो न। गावो न, न गावो, गावो न॥
f. न गव्यूतीः। गव्यूतीर्गव्यूतीः। गव्यूतीर्न। न न। न गव्यूतीः। न गव्यूतीः, गव्यूतीर्न, न गव्यूतीः॥
g. गव्यूतीरनु। अनु अनु। अनु गव्यूतीः। गव्यूतीर्गव्यूतीः। गव्यूतीरनु। गव्यूतीरनु, अनु गव्यूतीः, गव्यूतीरनु। अन्वित्यनु॥
h. इच्छन्तीरुरुचक्षसम्। उरुचक्षसमुरुचक्षसम्। उरुचक्षसमिच्छन्तीः। इच्छन्तीरिच्छन्तीः। इच्छन्तीरुरुचक्षसम्। इच्छन्तीरुरुचक्षसम्, उरुचक्षसमिच्छन्तीः, इच्छन्तीरुरुचक्षसम्। उरुचक्षसमित्युरुचक्षसम्॥

पदानुपूर्वी –

a. १-२। २-२। २-१। १-१। १-२। १-२, २-१, १-२॥
b. २-३। ३-३। ३-२। २-२। २-३। २-३, ३-२, २-३॥
c. ३-४। ४-४। ४-३। ३-३। ३-४। ३-४, ४-३, ३-४॥
d. ४-५। ५-५। ५-४। ४-४। ४-५। ४-५, ५-४, ४-५॥
e. ५-६। ६-६। ६-५। ५-५। ५-६। ५-६, ६-५, ५-६॥
f. ६-७। ७-७। ७-६। ६-६। ६-७। ६-७, ७-६, ६-७॥
g. ७-८। ८-८। ८-७। ७-७। ७-८। ७-८, ८-७, ७-८। ८८॥
h. ९-१०। १०-१०। १०-९। ९-९। ९-१०। ९-१०, १०-९, ९-१०। १०१०॥

फलश्रुतिः
पदक्रमविशेषज्ञो वर्णक्रमविचक्षणः । स्वरमात्राविशेषज्ञो गच्छेदाचार्यसम्पदम् ॥
संहितापाठतः पुण्यं द्विगुणं पदपाठतः । त्रिगुणं क्रमपाठेन जटापाठेन षड्गुणम् ॥ (वराहपुराणम्)

Textual tradition of the Vedas in Karnataka: About five decades ago, traditional Vedic scholars used to discourage the use of Vedic texts during class hours. On observing the diminishing trend of interest into Vedic study and inability of retention, slowing books were allowed. Because of the similarity between Telugu and Kannada letters, students used to study the Vedas from Telugu texts till recent years. Ramakrishna Ashrama brought out the Yajurveda text of Taittiriya Shakha and Rig Veda texts about three decades ago. Significance and collection of mantras were published from Chinmaya mission at Bangalore, Academy of Sanskrit Research at Melukote, Adhyatma prakashanalaya at Holenarasipura, Sri Satya Sai books and publications trust at Bangalore, Sakshi Trust at Bangalore, Poornaprajna Samshodhana Mandiram at Bangalore, Samaja pustakalya at Dharwad, .

On the other hand, 'textual tradition of the Vedas' refers to the commentaries written on them. Through Brahmanas are said to be the first commentary on Samhita, Yaska's Niruktam can not be forgotten. Although very first commentator was Skandaswami of 630 A.D., the 10th commentator Sri Sayana (1315-1387 A.D) happened to belong to Vijayanagara Empire, on the banks of Tungabhadra River, near Hampi, Ballari District of Karnataka. Hence,

he laid down the first textual tradition of the Vedas in Karnataka. Along with his elder brother Madhavacharya, he wrote commentary for all the four Vedas. Among the 17 commentators of Rig Veda, Sayana's commentary has been regarded as authentic by both traditional and modern scholars. His Highness Sri Jayachamarajendra Wadiyar Bahadur, Maharaja of Mysore, gave generous donations to the team of Asthana Vidwan H.P.Venkata Rao to translate Rig Veda in 1947. The 32 volumes of Rig Veda became popular as palace publication. Jyoti Samskritika Pratishana of Bangalore has been publishing the translation of Taittiriya shakha of Krishna Yajur Veda in Kannada. Under the scholarly leadership of Veda Vidwan Sri S.T.Nagaraj, 8 volumes have already been released.

References :

Edited by *Asthana Vidwan H.P.Venkata Rao.* Rig Veda Samhita part-1, His Highness Sri Jayachamarajendra Wadiyar Bahadur, Maharaja of Mysore, Palace publication, Mysore, 1947.

Edited by *Dr K K Mishra*, Sanskrit Studies in India, Rastriya Sanskrit Sansthan, New Delhi, 1997.

Swami Harshananda, Oriental Research Institutes of India, Ramakrishna Math, Bangalore. 2002. ISBN 81-7907-039-5.

Sampad & Vijay, The wonder that is Sanskrit, The Aurobindo society, Pondicherry, 2002. ISBN 81-7060-182-7.

Edited by *Dr M Sivakumara Swamy,* Veda Bharati, Bharavi Prakashana, Bangalore, 1984.

Prof. Pushpendra Kumar, Vedic tradition and modern crisis, eastern book linkers, Delhi, 2002. ISBN 81-7854-015-0.

Acharya Lakshmichandra, भारतवर्षे वैदिककालिना शिक्षापद्धतिः, Sanjay prakashan, Delhi 1997. ISBN-81-7453-010-X

Dharmapal, The beautiful tree, biblia implex pvt. Ltd, ansari road, new delhi, 1983.

-o-o-o-